فەمینیزمی پستمدیرنیستی و بزوتنەوەی نوێی ژنان لە ئێران! ... حەمید تەقوایی

بابەتی قسەوباسکەی من تایبەت لە پستمدیرنیزم لە گۆشەنیگای ژنان وناخشەک کە شاشی داهاتوی ئێران دیگەت لە بزوتنەوەی نوێی ژنان بکو لسەر ئاستی جیهانیش.
هەروەک دەزانن کە چەوسانەوەی سەر ژنان، بەمافی ژنان، و بگشتی هاواردنی گەزی کیشەیکی نەونەتەویە و تانەت لە پشکەوتوترین وڵاتانی بناو لانکەی دیموکراسی و پیشسازی ژئاواشدا ئەیبینیت. دواین نمونەش بزوتنەوەی "منیش me too" لئەمریکایە. هاواردنی گەزی لە هەموو جگایەک هەیە. لەوانەیە لە وڵاتانی ژئاوادا لەوی یاسایی و مافەو هاواردن ئەوەندە بەرچاو نەبەت – کە هەشتا لەو ئاستشدادەتوانرەت ئاماژە بکرەت بکرەی یەکسان بەرامبەر کاری یەکسان، کە هەشتا تانەت لە وڵاتانی ژئاواشدا بفەرمی نناسراوە بنام بەهەرحاڵ بنەمای کیشکە ئابوری – کەمایەتی – فەرهنگییە و ئەبەت لە ێیشەوە چارسەر بکرەت.

لە ئێران بەمافی ژنان بدادیەتی وە تانەت قابیلی بەراوردکردن نییە بوڵاتانی تر. لە کەماری ئیسلامیدا بەمافی و هاواردنکی ئاشکرا کلسەر ئاستی یاسایی، دەوڵەتی، فەرمی و بئاشکرا لە دژی ژنان بوودچەت بوونیە. یەکەمین پرسیار ئەویە کە ئەم لکەوە هاتوە؟ بچی بوشەویە؟ لئاستکی سیاسیدا وڵامکە ئەویە کە کەماری ئیسلامی حکومەتکی ئاینیو لناوەکدا دژی ژنو بەمافی ژنانیش وک ئامازی دسەاتی خی، دسەاتی ژەمی ئیسلامی سەرمایە لە ئێران بسەر خکدا بکاربراوە. بەام لە ئاستکی پایەیتردا ئەم پرسیارە دەتەپشەوە کە ئەم بزوتنەوە ئیسلامیە لە کوەوە سەری هەداوە و چن بدسەات گێشتوە؟

ێیشەی کیشکە ئەویە کە بزوتنەوە دسەاتدارکان چ ئەحزاب، چ دەوەتکان و تانەت بزوتنەوکان ومێلە جیاوازە استەوکان و تانەت لیبرا چەپکان وفەمینیزمی باو (سونەتی)، ئیتر توانای وڵامدانەویان بکەشکانی ژنان لهیچ جگایکی جیهان نییە.

بەهەمان شێوەش کە توانای وەڵامدانەوەیان بەهیچ نەرمەکی مۆدێرن وپشکۆتووی ئینسانی نیە. لیبرالیزم بە بۆچونی من باسی پستمۆدێرنیزم دەکات ئاراوە. من لە چەندین گفتوگۆدا ڕونمکردوەتەوە کە چۆن پستمۆدێرنیزم لە دوا بچوکترین پشکۆتوخوازی، ئینسانیەت، پشکۆتن، تازەگەری، مۆدێرنیزم و مۆدێنیەت کە سەردەمانێک پێناسەی لیبرالیزمی بورژوازی ودیموکراسی بۆرژوازی بوو، سەردەمێک ئاڵای بۆرژوازی بوو لەبەرامبەر سەدەی ناوەڕاستیەکاندا، داشتراوە. لە دوالێکدانەوەدا بەپێی ئەم تێکستە وبەهەی ئەم پارادایمە(نموزەج) پستمۆدێرنیزمیە کە پێگەی ژن لە ئێران تا ئاستی سەدەکانی ناوەڕاست هێنراوەتە خوارەوە. کەماری ئیسلامیش هەمان مامەڵە لەگەڵ ژنان دەکات کە بە نمونە لەسەدەکانی ناوەڕاستدا لە ئەوروپا وەیان لە ئێرانی سەردەمی سەفەویەکان وەیان قاجاردا هەیانبوو وبەوبەنەوەی حکومەت لەگەڵ ژناندا شتێکی هەرلەم شێوەیە بوو.

پستمۆدێرنیزم لە ڕاستیدا پێش مۆدێرنیزمە، دوای مۆدێرنیزم نیە، مۆدیرنیزمی پیشوتر نیە، پست مۆدێرنیزم واتە گەڕانەوە بە دواوە. واتە گەڕانەوە لە مۆدێرنیزمەوە بە نەریتەکان، یاسا، فەلسەفەی سیاسی، فەلسەفەی کەمەڵایەتی سەدەکانی ناوەڕاست. کێشەی ژنان لە ئێران باشترین نیشانەی ئەم کێشەیە. لەدوا لێکدانەوەدا و لە چوارچێوەکی گشتیدا جگەو لەگەی ئەمەی ژنان لە ئێراندا نیشاندەری ئاوێنە کەلەوی نەونەتاوییەوە ژن لەچ پگەیەکدایە. ئەمە دەبەتە هاوکێبازی ئەو فەمینیستەی کە بە بەرگری لە ژنانی ئیسلامی دەچێت حیجاب دەپۆشێت.
بەخێی دەڵێت فەمینیست و لایەنگری مزگەوت دروستکردنە لە شارەکانی ئەوروپا، بەخێی ئەڵێت فەمینیست بەناو کوشتاری ناموسی نادیدە ئەگرێت و بەسەریاندا تێدەپەڕێت ودەڵێت ئەوە بەشێک "لەکلتوری خەیان"ە. بەخێی دەڵێت فەمینست بەناو خوازیاری ئەوەیە کە لەکەندا یاسای ئیسلامی لە کاروباری خێزانیدا لە لایەن دادگاکانی شریعەوە جێبەجێبکرێت بە ئەوانەی کەلە کەمەگە ئیسلامزەدەکانەوە هەڕەشەتون وپێنابەرن. ئەمە لە کەندا لەبەرامبەر ئەم دەرکەوتنەی دادگاکانی شریعەدا وەستاینەوەو پاشکشەمان پکرد. هیچ لیبریاێک لەو مەیدانەدا نەبوو، هیچ دیموکراتێک لەو مەیدانەدا نەبوو. هەر کەسێک ئاگەر کەمێک بەنی شەشی گەورەی فەرهنسای کردبێت ئەبوایە لە دژی ئەمە بوستایەتەوە، بەناو مەسەلەکە بەپێچوانەوە بوو. هەرچەندە بەناو فەمینیست تر وهەرچەندە بەواڵێت لیبریاڵ چەپترن، بەناو زەرتر لە پاڵ دەستی ئیسلامی سیاسیدا دەوەستن. لە حیزبە سیاسیەکانیشدا هەر بەو شێوەیە.

ڕاستڕەوی فاشیست لە هەوڵستگیری ڕاسیستیانەوە لەدژی ئیسلامی سیاسیە بەڵام چەپی بورژوازی لەتەنیشت ئیسلامی سیاسیدا وەستاوە. فەمینیزمیش ئەقڵیەکی، یەک مزائیکەکی، لەم لەکدانەویە و ئەوان ئاستی پگەی ژنیان ئەوندە هناوەتە خوارەوە بەشەویەک کە بەرگری دکەن لە یاساکانی سەدکانی ناوەڕاست کە لە کەماری ئیسلامی ئەراندا جبەجێدکرێت وە لەخودی ئەژئاوادا ئیمتیاز دەدن بە کەنەپەرستی ئیسلامی. نەک تەنها لەپیوەند بە بەمافی لەڕادەبەدەری ژنان لەوڵاتانی ئیسلامزەدا هیچ ناڕازیەتیکیان نییە بەڵکو ئیانەوێت یاسای دژە ژنی ئیسلامی لەکاروباری خزانیدا لەیازو تاران وکابەڵەوە هاوردەبکەن و لە لەندەن وپاریس وتەرانتە جبەجێیبکەن.

ئەم مەیل و فەلسەفە سیاسیە بە پشت مەدەرنیزم ناودەبرێت و ئەمە فەلسەفەی چەپی بەرژوازیە. گاڵتەجاڕی مژوو لەردایە. ڕاستی توندەو دژەت پەناهەندەکانی کەمگە ئیسلامزەدەکان هەر مرۆڤ نین، ئەوانە جیهان سەهەمین و ئەبەت بیانخیتە دەریاوە. بەڵام چەپی بەرژوازیش کەزەر بانگەشەی لیبریالیزم و ئازادی ڕادەربینان هەیە ئەیین کوشتنی ناموسی کەم بکەنەوە. بانگەشەی ئەوەدەکات لە یاساکانی خیاندا ئگەر مەسیحیەکی دانیشتوی ئەوروپا یان لەدایکبوی ئەوروپا تاوانی ناموسی ئنجام بدات سزای توندمان هەیە، بەڵام سەبارەت بەو کەسەی کەلە سوریاوە هاتووە لەرە بوتە پەنابەر وکچکەی کوشتوە لەبەر ئەوەی خەشویستی کوی هەبوە، کەشکە جیاوازە و ئەبەت بەتوندی نیگرین وەیان تەنانەت چاوپەشی لە تاوانکەش بکرێت چونکە کلتور وئاینکی تری هەیە! ئەمە بەراورد بکە لەگەڵ بنەماکانی کەمگەی مەدنیدا، لەگەڵ یەک هاوڵاتی و یەک یاسا، لەگەڵ بنەمای یەک وڵات و یەک یاسا وە هەموو کەسک لەبەرامبەر یاسادا یەکسانە. هەواڵک لەمانە نییە.
ئەم بارودخە لە ەوی سیاسیەوە تەرجومەکراوە بە هاتنسەرکاری حکومەتی دژە ژنی کەماری ئیسلامی لە ئەران. بەبەچونی من کەماری ئیسلامی لەسەرشانی یەک فەلسەفە وجیهانبینی و ئاڕاستەیەکی گشتی پشت مەدەرنیستیەوە بەدەسەڵات گەیشت. هەرگیز بەو شەویە نەبوو کە لە کنفرانسی گوادالوپدا دووەتانی ەژئاوا بەیاریان دابەت و کەماری ئیسلامیان هنابەتە سەرکار. بارەدخکی گشتی سیاسی وپارادایمک(نموزج) بوو، شەوە بیرکردنەویک بوو کە پیوابو کەمگەی ئەران کەمگەیکی ئیسلامیو نەرم و ستاندارد مەدنیکانی ەژئاوا لەباریەوە پشتاست ناکاتەوە.

ئیستاش هەر دەبێن کەمەگەی ئێران ئیسلامیە، هێژەهەڵاتی ناوەڕاست ئیسلامیەو ئیسلامی سیاسی هەگ وەیشەی لە کلتوری خەڵکدا هەیە. دەبێن داعش وکەماری ئیسلامی بەواڵەت دوو لقی جیاوازن لە ئیسلام وە شەڕکەشیان عەقیدەتییە(ئایدەلۆژیە) واتە لەبەر ئەوەیە کە یەکێکیان سونەیەو یەکێکیان شعەیە.١٤٠٠ساڵ بوو کە ئەم شیعەو سوننانە لە سوریاو عێراق و ئێران لەگەڵ یەکدا ئێژیان وهەواڵێک لە تیرەریزمی ئیسلامی وبزوتنەوەی ئیسلامی سیاسی نەبوو. دەزانم کەڵە سەردەمی سەفەویەکان وخەلیفەکانی عەباسیدا مەزهەب ئاڵای زەرەک لە شەڕکان بوو بەڵام باردەخی ئەمڕۆ درێژکراوەی ئەوانە نیە. لەبەرامبەریەرکدا دەجەنگین بەڵام لە مێژوی مەدەرنی ئەم سەد ساڵەی دوایدا دیاردەیەکی هاوشێوەی داعش یان کەماری ئیسلامیمان نەبوە. ئەمڕۆ ئەوانە هەوساریان بچێاوەو بەربونەتە گیانی خەڵک. بۆچی پێست مەدەرنیستەکان ئەگەینەوە بە کلتورو باوەڕکان؟: شیعە لەبەرامبەر سونەدا و شارستانیەتی ئیسلامی لەبەرامبەر شارستانیەتی رۆژئاوایدا! دوو کلتور، دوو شارستانیەت. شەڕی شارستانیەتەکان! بەربەریەتێک کەلەبنەماتدا بەهەی سیاسەتی پێست مەدەرنیستی بەرژوازیەوە سەری هەداوە دەخانە ئێستەی فەرهەنگ وکلتوری خەڵکەک کەخەیان بونەتە قوربانی ئەم سیاسەتانە!
ئەمە لوتکەی بەگەنکردن و بەگەناو و لیتاویکە کە بەرژوازی ئەمە بەسەر جیهانیدا سەپاندوە و یەکەمین قوربانیەکانیشی ژنانن. وە هەر لەبەر ئەوەشە کە هەزی بزوتنەوەی ڕزگاریخوای ژنان و هەزی ژنان هەزەکی بنەماتی لەدان لەم بارودۆخەیە.
بۆچی ئەمە دەبێن شەشی داهاتوی ئێران ژنانە دەبێت؟ وەیان بەدەربەینەکی باشتر بۆچی شەشی سیالیستی لە ئێران ژنانە ئەبێت؟ ئەمە تەنها لەبەر ئەوە نیە کە ژنان لە ڕیزی پێشەوەن و زەر ئازان، تەنها لەبەر ئەوانیە کە ژنان، هەر لەیەکەمین هێڕشەوە هەتا ئەمڕۆ لە دژی حیجاب ڕاوەستاون، لەڕیزی پێشەوە لەبەرامبەر کەماری ئیسلامیدا ڕاوەستاون. هەموو ئەوانە دروستن. بەڵام لایەنی گرنگتری ئەوەیە کە بزوتنەوەی ڕزگاریخوازی ژنان ڕوبەڕوی هەموو دژە ژنیەکی بەرژوازی پێستمەدەرنیستی دەبێتەوە.
بنەمای کیشەکە ئەوەیە کە لەبیرکردنەوە و فەلسەفەی سیاسی سەرمایەداری ئەمڕۆدا کیشەی هەڵاواردنی ڕەگەزی بەتەواوەتی خراوەتەلاوە. ڕەگ و ڕیشەی کیشەکە سەرمایەداری سەردەمی پێست مەدەرنیزمە. ڕوانگەو ڕەبازێک کە تەنانەت ناڕەت ژنی هیندەسی نابێت لەگەڵ هاوسەرە مردوەکەیدا بسوتێنرێت. کەژنەکی نەیجیری کاتێک هاوسەرەکەی لەدەست ئەدات ناچێتە بەشەک لە مووکی خەزانی هاوسەرەکەی. ناڕەزایەتی بەرامبەر بەوەنیە کە ژنە نەیجیریەکان

کۆنەک هەرتەنها هیچ موڵک ومیراتیک نابێن بەڵکو خۆشی ئەبێت بەبەشێک لە موڵکی باوکی هاوسەرو وبرای هاوسەرەکەی. ئەوانە هەموو ڕۆژێک ڕوئەدەن.
ئایا ئەمە لەسەر مەزی فەمینیستەکاندا هەیە؟ لەسەر ڕوی مەزی دیموکراتەکاندا هەن؟ لەسەر ڕوی مەزی لیبراڵەکاندا هەن؟ تەنانەت لەسەر ڕوی مەزی کەمەنیزمی باو(سوننەتی) هەن؟ نەخێر! لەسەر ڕوی مەزی کەمەنیزمی کرێکاریدا هەیە. وە کاتێک ئەمە جەخت لەسەر ستمکێشی ژنان دەکەینەوە ئەڵێن کرێکارتان لەبیرکردوە. وەڵامی ئەمە ئەوەیە کە ڕەخنە لە بەمافیەکانی ژنان قوڵترین ڕەخنەیە لە بەرژوازی جیهانی. تەنها کرێکار دەتوانێت ژن ڕزگار بکات. تەنها سۆسیالیستەکانن کە دەتوانن ژنان ئازاد بکەن. فەمینیزمی ناسۆسیالیستیمان نیە. من لە ساڵیادی حیزبیشدا وتم ئازادی ناسۆسیالیستیمان نیە. شارستانیەتی ناسۆسیالیستیمان نیە، مەدەنیەتی ناسۆسیالیستیمان نیە. ئەڵێیت نا، سەیری ترامپ بکە، ئەڵێیت نا، ئیسلامی سیاسی وکەماری ئیسلامی ببینە. دەوڵەتەکان وبزوتنەوە بەناو لیبریاڵ-چەپەکان ببینە کە کوشتاری ناموسی نێک لە ئێران بەڵکو لەخودی پایتەختەکانی ئەورپاشدا ئەبەخشن بە ئیسلامیزم. دەزانم کە بەرژەوەندی ئابوریان بەوشەوەیە پەویست دەکات.
بەڵام ئەمە یەک ئاستەکێیە، ئاستەکی سیاسی-ئابوریە ویەکەمین بەرخورد بە کێشەکە ئەمەیە. بەڵام ئەم بەرژەوەندیە ئابوریەی ئەمە بەڵێبازی پەست مەدەرنیزم تیئەریزە و ڕونکراوەتەوە و ئاڵاستەکراوە. بەرژوازی بەفەرمی وبە ئاشکرا دەستی شەردوە لە شارستانیەت و پێشکەوتنخوازی، بەرژەوەندیە قوڵە ئابوریەکانیشی وە ئابوری سیاسی ئەم قۆناغەی واپەوست دەکات کەمرۆڤەکان لە شوناسە ناوخۆیی، ئاینی، نەتەوەیی، میللی و ناوچەییەکانی خۆیان بئاخنێت وبەو ناونیشانە بیاناسێنێت. یەکەمین وزەرترین قوربانی ئەم ڕوانگەیە ژنانن. ژنان لەوڵاتانی ئیسلامزەدەدا و ژن لە هەموو وڵاتاندا.
بەهەمان هەکار ڕوبەڕوبونەوەیەک کە ئەمە لە ئێران هەمانە، خەباتی ئەمە بۆ ڕزگاری ژنان، مەودایەکی جیهانی لەخۆگرتوە. ئەمە ڕوبەڕوبونەوەیەکە لەدژی هەموو سیستەمی فکری، سیاسی و کەلتوری کە فەمینیزمەکەی لە مەنتریاڵ سەرپێش دەدات بەسەریدا، ڕەڕژی میللی حیجاب ڕادەگەیەنێت وە خوازیاری مزگەت دروستکردن ئەبێت وە داوای جێبەجێکردنی یاسای خەزانی ئیسلامی لە هەرەمی ئەنتاریەی کەنەدا ئەبێت وە لە بەریتانیاش هەتا ئەمڕە مەریەم نەمازی دژی ئەم کەنەپەرستیە دژە ژنیە دەجەنگێت.
ئەمە لەکەنەدا کارەکمان کرد کە سەرەک وەزیرانی لیبریاڵی ئەو

کاتی هەرەمی ئینتاریە پاش زیاتر لەمانگێک کەمپینی بەهێز دژی دادگاکانی شەریعە کە هەما ئەرجومەند سەرپەرشتی دەکرد لە کۆتاییدا ناچار بوو کە ڕایگەیەنێت یەک وشەی یاسا. ئەوەی کە ئەمە لە شەقامەکاندا هاوارمان دەکرد وە ئاماژەی خەباتمان بوو، لەزمانی سیاسەتمەدارێکی لیبریاڵ هاتەدەرەوە وناچارمانکرد کە بەبنەمای لیبریاڵی ومەدەرنیستی خۆیدا بچێتەوە. بەرمان بە یاساکانی شەریعە و دادگاکانی ئیسلامی گرت لەکۆنەدا، بەناو خوێندنگەی ئاینیەکان هەشتا هەن، قوتابخانەی ئیسلامییان هەیە، قوتابخانەی کاتۆلیکیان هەیە، قوتابخانەی جولەکەیان هەیە.
سەکۆلاریزم سێ سەد ساڵ بەرلە ئێستا لە سەردەمی ڕۆشنگەریدا، ڕایانگەیاند کە ئاین لە خویندن وپەروەردە جیایە وە ئیستا چەپترین لیبریاڵی بەرژوازیەکان خوازیاری خوێندنگەی ئیسلامی، یەهودی وکاتۆلیک وهیترن. وەجارێکی تریش یەکەمی قوربانی هەر ژنانن.
فەمینیزمی واقیعی، فەمینیزمی سۆسیالیستیو ئەو ئاڵای ڕزگاری ژنانەی کە چینی کرێکار بەرزی دەکاتەوە تایبەتمەندیەکی هەیە کە تەنانەت لە فیمینیزمێک کە لە دەیەی شەست وحەفتاکاندا لە ترۆپکی هەزی خۆیدا بوو چەندینبار لەپشترێ. ئەم تایبەتمەندیانە بەبەرای من بەر لەهەر شوێنێکی تر لەبزوتنەوەی ڕزگاری ژنان لە ئێراندا نوێنەرایەتی دەکرێت.
کاتێک فشار دەخرێتە سەر زەمبەلەکێک(سپرینگ) وبەرەڵای دەکرێت لە جێگای یەکەمی خۆی ناوەستێت بەڵکو سەدان پێ بەرەو پێشتر دەپەڕێت. کاتێک حکومەتێ ژنی ئێرانی دەبات بۆ قوتابی بەمافی، وابیر نەکەیتەوە کەدەگەڕێتەوە بۆ سەردەمی شا؛ لە سوید لەپێشتر دەبن، قسەکەرانیتری پانەلەکە، شیرین وشەهلا ئەمیان بەیانکرد. ژن لە ئێران بەشێوەیەک هەڵسوکەوت دەکات وە تەوقوع وخواستگەلێک دەخاتە ڕوو کەنێک تەنها لە وڵاتانی ئیسلامزەدا نائاسایی و لەدەرەوەی داب ونەریتەکانە بەڵکو فیمینیستکی پێست مەدەرنیستی تەنانەت لە کەمەڵگەکەی خۆشیدا ئەو چاوەڕوانیەی نیە کە بەوشێوەیە بێت. بزوتنەوەی ڕزگاری ژنان لە ئێران لەوەی لەدان لە تاپەکان و پیرەزیە ئاینیەکان وپیاوسالاریەکان، لە ڕوی ئازادی پێوەندی سێکسی کە داوای دەکەن، لەوەی بانگەشەیەکەوە کە هەیەتی. چاوەڕوانیەک کە هەیەتی، پێشبینیەک کە لە ژیان هەیەتی لەهیزی پشێوەی بزوتنەوەی ڕزگاری ژنان لە دونیا وەستاوە.

یەکەمین تایبەتمەندی فەمینیسمی سۆشیالیستی دژایەتی ئاینە وە ئەمە گرنگترین تایبەتمەندی بزوتنەوەی ڕزگاری ژنانە لە ئێراندا. ئاین لەدەوڵەتدا، توندوتیژی ئیسلامی دژی ژنانی گەیوە بە یاسا وخووەوشت

و پەوپاگەندەی دەوڵەتی لەکۆمەڵگەدا وە ئەم واقیعیەتە یەک تایبەتمەندی قوڵی دژی مرۆڤبی بەخشیوەتە بزوتنەوەی ژنگاری ژنان لە ئیراندا. بەڵام دەرگیری دژی ژنان تەنها تایبەت بە ئیسلام نیە. پیاوانی یەهودی لە نزاو پاڵانەوکانیاندا سوپاسی خودا ئەکەن کە بە ژن دروستی نەکردون، کاتولیکەکان ژن بە ئامرازی بەرهەمهێنانی منداڵ دەزانن، وە هەموو ئاینەکان دواکەوتووترین و کۆنەپەرستانەترین تێوانین و یاسای دژی ژنان نوێنەرایەتی دەکەن. ئاینە باوەکانی ئەمڕۆ گۆیشیان لە چاخی بەردین و دواکەوتویی مرۆڤایەتیدایە کە ژن وەک کەلەی سێکسی و ئامراز و کاڵای سێکسی سوود لێوەرگرتنی پیاوان مامەڵەی لەگەڵ کراوە. لەم ڕووەوە تایبەتمەندی دژە ئاینیبونی بزوتنەوەی ژنگاری ژنان لە هەموو وڵاتکاندا لەگرنگترین تایبەتمەندیەکانیەتی.
ژنگاری ژن لە ئێران لەگروەی ڕەخنەی سۆشیالیستی لە ئاین وشۆشی سۆشیالیستیدایە. ناتوانێت بەو شێوەیە نەبێت. چ کەسێک؟ کام دیموکرات، کام لیبریاڵ، کام فیمینیست، ئایدۆلۆگ دادخوازی ژنێک بێت کە ئایدۆلۆژیە دەسەڵاتی ئیسلام بچێتەدەرەوە؟ فیمینیستی لیبریاڵی کە خەی لە تەرەنتەو ستۆکهۆڵم ولەندەن خەریکی مزگەوتسازییە، خەریکە بە بەرگری لە "کلتوری ئیسلامی" حیجاب دەکاتە سەری، خەریکە چاوپۆشی لە کوشتنی ناموسی دەکات؟ ئایا ئەوانەن دەیانەوێت کێشەی ژنان چارەسەر بکەن؟!
ئاغای ڕەزا پەهلەوی کاتێک دەیەوێت بەرگری لەمافی ژنان بکات وەک بەخۆکەری نەوەی داهاتو شانازیان پێوە دەکات. تاچەر خانم(مارگرێت تاچەر) هەر ئەمەی دەوت، ئاغای ترامپیش هەروا دەڵێت، پاپای مەزنیش هەروا دەڵێت. "بەهەشت لەژێر پێی دایکاندایە" ئەمە بەشێک لەقسەی هەموو مرۆڤبیەکان وهیزە ئاستەوکانە لەبەرگری لە"پێگەی بەندی ژن" لەکۆمەڵگەدا. هەرکاتێک قەیران دروست دەبێت ژنان دەنەرنەوە ماڵەوە هەتا نەوەی داهاتو پەروەردە بکەن وە کاتێکیش پێویستیان بەهیزی کارکەیاتی بنیوەی کرێی پیاو بکارێدەهێنن. هەشتا کێشەی یەکسانی کرێکان، کرێی یەکسان بەرامبەر بەکاری یەکسان کێشەیکی چارەسەرنەکراوە تەنانەت لە کۆمەڵگەکانی ڕۆژاواشدا. لەم ڕوانگەیەوە لەئاستێکی جیهانیدا دەبێت بەیت بزوتنەوەی ژنگاری ژنان، بزوتنەوەی نوێی ژنگاری ژنان، تایبەتمەندیەکی چەپ و سۆشیالیستی هەیە. ڕەگ وڕیشەگەلێکی ئەم جوڵانەوەیە لە دونیادا ئەبینیت. بەبۆچونی من بزوتنەوەی ناڕەزایەتی خۆوتکردنەوە بزوتنەوەی فەمین نزیکترین جوڵانەوە و ڕەگ وڕیشەی ناڕەزایەتی نویی ژنگاری ژنانن لە بارودۆخی ئەمڕۆدا.

تایبەتمەندیکی ئەم جوڵانەوانە – فەمین و ناڕازایەتی خۆوتکردنەوە – تاپۆشکاندنە. تاپۆشکاندن، نەک تەنها تابۆشکێنی دژی ئایین بەڵکو بگشتی تاپۆشکێنی دژی پیرۆزیکان و خوداوشت وداب ونەریتەکان وکەلتوری دژی ژنان، ئەرکێکی گرنگی ڕزگاری ژنانە. لەسەدا نەوەدی تاپۆکان وپیرۆزیکان لە دژی ژنانە، لەسەدا نەوەدی خوداوشتە بگۆنەکان لەسەر بنەمای چەنیەتی مامەڵەکردن لەگەڵ ژنان و هەڵسوکەوتکردن لەگەڵ ژن وەک شەرەف، وەک کاڵای سێکسی، وەکو زەعیفە و بەناونیشانی ڕەگەزی دوهەم، وەک دایکی منداڵان، وەکو پەروەردەکاری نەوەی داهاتو، وە وەکو هەموو شتەک جگە لە مرۆڤی یەکسان و هاوبەشها لەگەڵ پیاو نەبێت. مەودایەکی گرنگی خوداوشتی زاڵ بەسەر هەر کەمەگەیەکدا سوکایەتیکردن وهەڵاواردنە لەدژی ژنان. لەو ڕووەوە تاپۆشکاندن و ڕوبەڕوبونەوە لەگەڵ خوداوشت ونەریتە زاڵەکانیش ئەبێت وەک تایبەتمەندیکی تری بزوتنەوەی نوێی ڕزگاری ژنان هەژمار بکرێت.

تایبەتمەندیکی تری بزوتنەوەی نوێی ڕزگاری ژنان گشتیبون و جیهانداگریەکەیەتی. ئەمە هیچ فەمینیستێک قسەڵێ ماڵی جیهانداگری و یەکسانی ژنانی هەموو وڵاتان ناکات، لەبەر ئەوەی کە فەمینیزمی ئەمە لەسەر ناوەرۆک و جەوهەری پێستەمدژنیزمەوە خێی پێناسە دەکات. پێستەمدژنیسم بەپێی پێناسە باوەڕی بە بنەمای جیهانیبونی هیچ شتێک نیە، باوەڕی بە جیهانیبونی ئازادی نیە، باوەڕی بەجیهانی بونی شارستانیەت نیە، باوەڕی بە جیهانیبونی پێشکەوتنخوازی نیە، باوەڕی بەپێشەوەیکردن لە مێژودا نییە، باوەڕی بەوە نییە کە کەمەگەی پێشکەوتوتر لە کەمەگەی تر هەن. دەڵێن " شارستانیەتی" جیاواز بونیان هەیە و هەموو شارستانیەتەکان یەکسانن. لەو باوەڕدان کە کەلتوری ئیجیریەکان کە بەوەژن بەبەشێک لە موڵکی باوکی هاوسەرەکەی دەزانن شارستانیەتێکی ترە وە ئەبێت بە بەڵگەز هەژمار بکرێت! بەگشتی ڕەتکردنەوەی جیهانیبونەوە و شارستانیەت وپێشکەوتنی جیهانی پاژنەیەکی ئاسنینی بەرژوازی ئەمەیە. وە لە ئێنجامدا چەکەکی کاریگەری بزوتنەوەی ڕزگاری ژن جیهانیبونەویە. ئەم بزوتنەویە دەتوانێت خەڵکی دونیا لە دەوریێک کەبکاتەوە چونکە تەکنەلۆژیای ئەمە لەگەڵ ئەمەیە. ئینەرنێتمان لەگەڵدا، تویتەرمان لەگەڵدا، شەشی میسر جیهانی بویەوە، هەر ئێستا هەواڵی هەفت تاپۆ جیهانی بۆتەوە، نەک بەهەی ڕاگەیاندنە فەرمیەکانەوە بەڵکو بەهەی ئەو ڕاگەیاندنانەی کەبەدەست خەڵک خەیانەویە. ئەوکلیپانەی ئەمە لەوە وەریدەگرین، ئەو کلیپانەی کەلە سیمینارەکەدا بینیتمان لە تەلەفزیونی کەماری ئیسلامیەوە بەاونکراوەتەوە، بی بی سیش ئامادەی نەکردوە، خەڵک ئامادەیان

کردوە و باویان کردوەتوە. تەکنەلەجیای جیهانی لەگەڵ ئەمدایە. ئەمش ناکۆکیەکی ترە بە پەستەمدەرنیستەکان! فەرهەنگەکی ناوخۆیی-ناوچەیی سواری تەکنەلەژیایەک دەکەن لە کاتێکدا کە هەموو جیهانی بەیەکەوە بەستراوەتوە.

زۆر سەرنج ڕاکێشە! سەردەمانێک کە هەموو شتێک ناوخۆیی ولەکاڵی بوو تەلەفیزیۆن وئادیۆ وکەمپیوتەر نەبوو، بەرژوازی هاواری بۆهاو مافە جیهانداگرەکانی دەکرد، بەڵام ئێستا کە تەکنەلەجیا ئەوەندە پێوەندیەکانی نزیکردۆتوە کە دونیا ببێتە گوندێکی بچوک، هەموو بۆهاکان ناوچەیی وناوخۆیی بونەتوە! بانگەشەی ئەوە دەکەن کە بۆها ومافە جیهانیەکان کە هەموو بە ئینتەرنیت پێکەوە بەستراونەتوە و تەلەفۆن ومۆبایل لە گیرفانی هەر گوندنشینێک دایە، ناوخۆیی – ناوچەیی. لە ڕواڵەتدا بۆها ومافەکان ناخۆیی – ناوچەیین، بەڵام تەکنەلەجیا وکەلتوری مادی خۆێک جیهانییە! ناکرێت زانست وتەکنەلەژی بکەیتە ناوچەیی و ئێژیی. ئاخوند کە ناتوانێت بەو وڵاخ هاتوچۆ بکات وێان ژنی فەمینیست کە بە هاوپشتیکردن لەگەڵ ژنی ئیسلامزەدە سەرپۆش لەسەر دەکات ناتوانێت بەواتە لای نافوریەک ئاو بهێنێت وێان قاپکان وجلوبەرگەکان بە ئاوی ساردی ڕوبارەکە بشوات! ئامێری جلشۆر و قاپشۆری ئەوێت. ئەوانە ناکرێت بکەیتە ناخۆیی-ناوچەیی، ئەمە جیهانیە. بەڵام کاتێک دەگەین بەئازادی ژن، ئەوا ئەم هەرکەس بە ئاین وکەلتوری خۆی. لەسەر ئەم ناکۆکیە ئەبێت بەرژوازی وردبکەین نەک تەنها لەمەیدانی ژناندا بەڵکو لەهەموو مەیدانەکاندا. لە کەمپیتەرو ئینتەرنێت وئادیۆ و تەلەفزیۆنەکانیان سود وەردەگرن تا زانست وکەلتور و فەلسەفەیەک کەگەیشتوە بەم دەستکەوتە مادیە جیهانیە ڕەتبکەنەوە! ئەبێت بەرژوازی لەسەر ئەم ناکۆکیەی بکوترێت و ئەمە خەریکین ئەوکارە دەکەین.

دیاردەیەکی تر کە سیاسی ترە ئەوەیە کە ئەبێت بزوتنەوەی ڕزگاری ژن خۆی وەک هێزێکی چالاک و چارەنوساز لە دژی ئیسلامی سیاسی ببینێت. ئەمە ئەوەی کە ئاڵای ئایینی لە سیاسەت ومەیدانی جەنگی چینایەتیدا، لە هەموو شوێنێک نەک هەرتەنها لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا بەرزکردۆتوە، ئیسلامی سیاسیە. وە پاژنەی ئاسنینی ئیسلامی سیاسیش کیشەی ژنانە. ئەویکی هاوبەشی بزوتنەوە جیاوازەکانی ئیسلامی سیاسی،داعش، کەماری ئیسلامی، ئەرغان، ئیسلامی "میانەڕەو" ڕۆحانی وسروش، موجاهید وڕەوتە ئیسلامیەکانی تر، دژە ژنبونی هەموو ئەوهیزانەیە. ئەبێت بە ئاڵای ڕزگاری ژنانەوە بچیتە شەڕی ئەمانەوە و ڕۆخنەیان لەبگرێت و بیانخاتە لاوە. بزوتنەوەی ڕزگاری ژنان بەتایبەت لەبارودۆخی ئەمڕۆدا ئەبێت تایبەتمەندیەکی ڕادیکاڵی دژایەتی لەگەڵ بزوتنەوەی ئیسلامی سیاسی و دەوڵەتکان وهەڵ

سەروکەنە پەرستەکانی ئەم بزوتنەوەیەی لە هەموو جیهاندا هەبەت.
وە سەرئەنجام بەلەبەرچاوگرتنی هەموو ئەو تایبەتمەندیانەی کە ڕونمکردنەوە ڕەخنەی پایەیی لە بەچون وتیئوری پەستمەدەرنیزم لە گشتنیگای کەشەی ژنان وبەمافی ژنان یەکەک لە ئەرکە بنەڕەتیەکانی بزوتنەوەی ڕزگاری ژنانە لەم سەردەمەی ئەمەدا.
من قسەکانم بەوە کۆتایی پێدەهێنم کەلە ئەران ژنان لە بەمافترینەکانن. یەکەک کە گەبیستی ئەوە دەبەت کەلە کەماری ئیسلامیدا ژنان مافی ئەویان نیە وەک تەماشاچیش بەنە ناو یاریگاکانەوە لەوانیە وابیربکاتەوەکە ڕەگەدان بە چونە ناو وەرزشگا وەک دەستکەوتیک یان شتەکی لەو جەرە ژنی ئەرانی ڕازیبکات. بەبەوای من کەسەک کە بەو ئەنجامە گەیشتبەت هەڕەدەکات. مەنسور حیکمەت دەڕەت ناتوانیت کەمەک ئازادی بدەیتە خەڵکی وەازیان بکەیت. خەڵک تەواوی ئازادیان دەوەت. ناتوانیت ژنان بگەڕیتەوە بە سەردەمی شاو بەڵیت سەرکەوتین! ئیستا لەجیاتی ڕەژی لەدایک بونی فاتیمەی زەهرا ئاشکراکردنی حیجابی ڕەزاخانی دەکەن بەجەژن. وەلە گەڵان بەدوای ڕوخساری ژنی ئازاددا لەجیاتی ١٤٠٠ لەمەبەر، دەگیەنەوە بە ٢٥٠٠ساڵ لەمەوبەوبەر. ئیتر ئەمە وەڵامی هیچکەس نیە. ئەمەوەت بەم ئەوەی کە ژنی ئەرانی گەیاندوەتە بەخی بەمافی، مانای ئەوە نیە کە بەکەم ڕازی دەبن بەکو مانای ئەویە کە دەگەڕێتەوە و لە لەوپەی ئازادیدا دەوەستەت. ئەمە بەردەوام وتومانە کە شەشی ئەران گورزی کۆتایی ئەدات لە ئیسلامی سیاسی. منیش ئەوەی بە زیاد ئەکەم کە شەشی ئەران هەروەها لیدانیکی کاریگەر دەبەت لە بەمافی ژنان لە هەموو دونیا.

لەگەڵ سوپاسم بە ئەمیر تەوکولی بە نوسینەوەی دەقی ئەم قسەوباسە
*قسەوباسی حەمید تەقوایی لە سیمیناری "ژنان، شەشی ژنانە وبزوتنەوەی ڕوخاندنی کەماری ئیسلامی" لە ٨ی دیسەمبەری ٢٠١٨ پێشکێشکراوە ودواتر لە ئینتەرناسیونالی ژمارە ٧٩٥ بڵاوکراوەتەوە.

وەرگەڕانی لە فارسیەوە: کاوە عومەر
پێداچونەوە: هیوا ئەحمەد

بۆ ئەژی جیهانی ژن ... چاوگ

چرا هەڵکەین

هەستن زووکەن چرا هەڵکەن
سات ساتی ئێ داگرتنێ
با بۆ کەمێ چرا هەڵکەین
بەرچاومان ڕوون بکەینەوە
دەوری دونیا بدەینەوە
دونیا تاریکە
تا بەیی تاریک تاریک
ئێ بەانە و ئەنگوستچاو
چاو چاوی چاودار نابینێ
بینایی بستێ بە ناکا
کەس هەنگاوێ ئێ دەر ناکا
هێ گشت کەسان! هێ بەبەشان!
هێ ژنانی بەماف و لاوانی بەباک!
هێ عاشقانی ئازادی!
با هەر کامەو لە ئاست خەمان چرا هەڵکەین
چرای بەرچاو ڕوونکەر هەڵکەین
با ئێبواران ئێ دابگرن
هێ هێ دەستەی مەشخەڵ بەدەست
مەشخەڵکان بەقەد باڵای هیمالایا بەرز کەنەوە
با لە مەشخەڵی ئەلەمپیک گەشن و گەشاوەتر بن
وەک مەشخەڵی ئەلەمپیکیش جیهانگر و جیهانگەر بن
دەوری دنیایان پێ بکەین
شاربە شار، گەڕەک بە گەڕەک
جادێ جادێ و کەسان کەسان
ڕووناکایی بپژێنینە دەر و ماڵان

چاوگ – ٧ی مارسی ٢٠٢٠